

5 Het stadsbestuur

We lopen nu de Bakkerstraat uit tot aan de Oudegracht en gaan daar rechtsaf tot aan het Stadhuis.

Het Utrechts stadsbestuur heeft meerdere malen besluiten genomen om joden uit de stad te weren. Meestal waren die erop gericht om een toestroom van armoedigen, bedelaars etc. tegen te houden, maar ook ideologische beïnvloeding speelde soms mee.

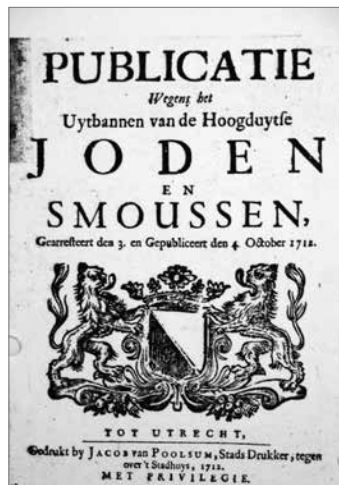
Een eerste vastgelegd besluit dateert uit 1444: *Op dat de goede ingezetenen door den gewoonen bedriegelyken handel der Joden geen nadeel zouden lyden, heeft de Raadt op S. Katrineavond overgedragen, dat geene Joden of Jodinnen, of hunne goederen, binnen de Stadt of des zelfs vryheit, of ergens daar de Stadt bewindt hadde, zouden komen of wesen, en indien zy er gevonden wierden, dat zy in de gevangnisse zouden gelegd en hunne goederen aangehouden worden, tot dat zy boete zouden hebben betaald tot des Raadts goetdunken.*

Het besluit van Karel V tot verbanning bleef niet alleen onder zijn opvolger Philips II gehandhaafd, maar werd ook na de reformatie door het Stadsbestuur gehandhaafd. Wel was bepaald in de Unie van Utrecht (1579), *“Dat een*

yder particulier in syn religie vry sal moegen blijven, ende dat nyemant ter cause van de religie zal moegen achterhaelen ofte ondersouken”.

Echter, voor katholieken was de tolerantie al heel beperkt. Joden werden beschouwd als vreemdelingen en de steden in de Republiek hadden ieder hun eigen vreemdelingenbeleid. In een groot deel van de 17e eeuw was het Utrechts beleid t.a.v. joden onder aanvoering van de gereformeerde dominee en professor Voetius Calvinistisch afwijzend. In de 18e eeuw was het beleid meer opportunistisch. Men wilde landlopers, bedelaars en dieven liever buiten de poorten houden. De uitbanning in 1736 was naar aanleiding van de veroordeling van enkele joden (zie afgebeelde publicaties uit 1712 en 1736). En in 1783 werd door de Provinciale Staten uit angst voor de verspreiding van dysenterie de handel in tweedehands kleding *“door Joden of andere personen”* verboden.

De afwijzingen hielden meestal niet lang stand.

Later in de 18e eeuw mochten joden ook overdag binnen de stadsmuren handel drijven en tijdens de jaarmarkten was het aan joodse handelaren toegestaan om in een logement te overnachten en zelfs sabbath-diensten te houden (zie 3).

Aan ca 10 personen werd als individuele uitzondering ook recht van inwoning gegeven.

De vrij plotselinge definitieve toelating in 1789 is waarschijnlijk niet alleen het gevolg van de veranderde tijdgeest, maar zou zijn gebeurd op voorspraak van Prins Willem V, die in 1787 tijdens de schermutselingen tussen Patriotten en Prinsgezinden enkele weken om veiligheidsredenen had verbleven in het huis van de joodse tabakshandelaar Benjamin Cohen in Amersfoort.

Voor het recht van inwoning was een bewijs van goed gedrag nodig maar burgerrechten konden pas na de burgerlijke gelijkstelling van joden in 1796 (in heel Nederland) worden afgedwongen.

In 1851 werd de eerste jood Mr. Salomon J. Van Lier - telg uit een geslacht van bestuurders van de joodse gemeente - lid van de Utrechtse Gemeenteraad. Dat gaf nog even een probleem. De Raad was gewend bij aanvang een christelijk gebed uit te spreken, maar hoe moest dat nu er *“door de kiezers een lid van dezen Raad benoemd en toegelaten is, niet behoorende tot eenige gezindheid de Christelijke Godsdienst belijdende”*? De oplossing was het gebed vóór aanvang van de formele zitting te doen plaatsvinden.

Na deze Van Lier volgden o.a. zijn achterneef Lambertus (zie 10) en enkele anderen.

